

**Συνέντευξη
με τον
εικαστικό, και νέο
πρύτανη της
ΑΣΚΤ, Πάνο
Χαραλάμπους**

Θα ήθελα, αρχικά, να σε συγχαρώ για την πρόσφατη εκλογή σου στη θέση του Πρύτανη της ΑΣΚΤ. Σε αυτήν, όμως, θα φτάσουμε αργότερα. Ας ξεκινήσουμε από την τελευταία σου ατομική έκθεση, που «τρέχει» αυτές τις ημέρες σε αυτό το πολύ ενδιαφέρον κτίριο που έφτιαξε ο Αριστομένης Προβελέγγιος για την Ιωάννα Σπητέρη στην Κυψέλη. Πρόκειται για ένα εξέχον μοντερνιστικό δείγμα αρχιτεκτονικής στον ελληνικό χώρο, του οποίου γίνεσαι ένας «προσωρινός ένοικος». Παλαιότερα, στις ίδιες αυτές σελίδες των «Αναγνώσεων» έκανες λόγο για το «ατελέσφορο» και την «αδυνατότητα» της ελληνικής modernité. Θα ήθελα να αναφέρεις κάποια περισσότερα πράγματα σχετικά με το πώς αντιλαμβάνεσαι ή βιώνεις την καλλιτεχνική σου πρακτική εντός του πλαισίου μιας τέτοιας «κατοίκησης».

Τύχη αγαθή η σύμπτωση δύο γεγονότων, η συγκρότηση μιας εικαστικής πρότασης, ενός εικαστικού σχεδίου και η εκλογή μου ως πρύτανη της ΑΣΚΤ. Η ιδέα, η κατασκευή, η τοποθέτηση του κτηρίου της οδού Κυκλάδων 8 ανάμεσα σε δύο νεοκλασικά άκρα, στον ακάλυπτο χώρο, εμβαδού 6 x12 τ.μ., είναι μια βίαιη αρχιτεκτονική πράξη «που αγνοεί» τους αστικούς συντελεστές και τους όρους δόμησης, προξενώντας ρήξη και ασυνέχεια. Η δική μου προσωρινή ενόικηση ως ένα αυτο-οριοθετούμενο γεγονός με αρθρωτά συμβάντα έχει μια ανάλογη βιαιότητα. Χρησιμοποιώντας ροϊκές, φευγαλέες βιντεοεικόνες, παράδοξα ψηφιδωτά δάπεδα από υπολείμματα σφοδρής χαλαζόπτωσης, ποικίλες μουσικές φωνές νεκρών τραγουδιστών από επιπλέοντα ηλεκτρόφωνα, τοποθετώντας στις βιβλιοθήκες, στα ντουλάπια και τις κόγχες απρόοπτα υλικά φυσικών καταστροφών, πυρκαγιών, σεισμών, μισοκαμμένους δίσκους του εργοστασίου Columbia, ναυαγιοευρήματα που ξέβρασε η Αμβρακία, υπολείμματα γλεντιού πανηγυριών, σπασμένα πιάτα, επιχειρώ μια αλλοίωση στο καθεστώς χρήσης, αλλά και μια δομική παρα-ανάγνωση. Προξενείται η εντύπωση ότι το κτήριο... επιπλέει, προκαλώντας ναυτία στους επιβάτες- θεατές!

Να το πω αλλιώς: ένα πουλί, ένας μοναχικός κούκος χρησιμοποιεί τη φωλιά άλλου είδους προκειμένου να κλωσήσει τα αυγά του μέχρι να επωασθούν... ή μια μεταφύτευση ενός φυτού του δάσους... ένα αγριοράδιο τοποθετείται σε γλάστρα. Η μνήμη δεν έχει τόπο. Υιοθετεί χωρίς να κατέχει ξένους τόπους. Η μνήμη επίσης δεν έχει προσχεδιασμένη δομή, οργάνωση, μορφή για να τόπο-θετηθεί κάπου προσωρινά ή οριστικά. Κινητοποιείται σε σχέση μ' ότι συμβαίνει εν ευθαίτω χρόνω, αιφνιδίως και έχει την ικανότητα να μεταμορφώνει. Η μνήμη δεν είναι λειψανοθήκη, απόπατος του παρελθόντος, ζει πιστεύοντας στη δυνατότητα... να συμβεί. Οι μνημοτεχνικές που δεν αλλοιώνουν... φθίνουν, εκπίπτουν σ' ένα μπρκασμο πένθους

Η «αδυνατότητα» του ελ

και νοσταλγίας. Το σχέδιο *Aquis Submersus* (στο νερό βυθισμένος, πνιγμένος) είναι μια αλλοίωση, μια αλληγορία, μια παρείδυση σ' ένα σύνολο κτίσμα. Ταυτόχρονα είναι μια παρα-κατάθεση υλικών, μια νέα οικονομία, ένα αρχείο όπου όλα τα στοιχεία συναρθρώνονται ως μια ιδεώδη διαμόρφωση. Ευτυχώς το κτήριο διασώθηκε απ' τη μανία κατεδάφισης των εργολάβων, χάριν του ενδιαφέροντος και της φιλοτεχνίας του αρχιτέκτονα Δ. Στοτοβίκου, στον οποίο ανήκει και ευχαρίστως μου το παραχώρησε γι' αυτό το εικαστικό σχέδιο.

Στο σύνολο του έργου σου εννύπρχει, θα έλεγα, πάντοτε μια διάσταση της τοπικότητας, μια επιστροφή στο τοπικό, στον «γενέθλιο» και «τόπο αναπαύσεως ενδεχομένως», όπως ο ίδιος σημειώνεις το συνοδευτικό της έκθεσής σου κείμενο, που είναι σύγχρονη μιας αποσύνθεσης των συνεκτικών εθνικών αφηγημάτων ή, τουλάχιστον, μιας ανασηματοδότησής τους. Άλλοτε τα φύλλα καπνού ή οι τοπικές χορευτικές παραδόσεις, τώρα η λίμνη Αμβρακία και τα τοπικά μουσικά ακούσματα παραπέμπουν διαρκώς σε αυτόν τον γενέθλιο τόπο του Ξηρόμερου της Αιτωλοακαρνανίας, με μια οπτική σίγουρα μακριά από κάθε είδους «φολκλόρ». Πώς προσεγγίζεις σήμερα αυτήν τη διάσταση του τοπικού;

Ο Ελληνικός Μοντερνισμός... ένας ευκαιριακός προορισμός... ο μοντέρνος Έλληνας άνθρωπος και καλλιτέχνης, ένας επιβάτης τρίτης θέσης σ' έναν ORIENT EXPRESS συρμό, που αγκομαχά μέσα στην Ευρωπαϊκή νύχτα.

Η επιστροφή είναι μιας Βιβλικής έμπνευσης ιδέα, είναι η πεποίθηση ότι ο κόσμος υπήρξε κάποτε ευτυχέστερος, καλύτερος, ότι η παρελθούσα τάξη πραγμάτων θα αποκατασταθεί και οι καιροί που πέρασαν δεν μπορεί παρά μια μέρα να ξαναρθούν!

Ο επιστροφικός ρομαντισμός έχει βαθιές ρίζες γιατί αντλεί την ύπαρξη του απ' τα φυσικά φαινόμενα, τον κύκλο των εποχών, τις αναχωρήσεις-επανόδους των αποδημητικών πτηνών, της μηχανικής που διέπει τα ουράνια σώματα-πλανήτες ως μια αυστηρά

προσδιορισμένη επανάληψη.

Η «επανα-τοποποίηση», ο επανα-επαρχειωτισμός είναι μια ενδιαφέρουσα πρόταση και συνδέεται με μια εν μέρει ουτοπική άρση του ιμπεριαλισμού και της βιοπολιτικής διακυβέρνησής του. Τότε θα ξαναοίξει το ζήτημα της πολιτιστικής πολυμορφίας και θα επιτευχθεί μια απο-αποικιοποίηση του φαντασιακού και σταδιακή απελευθέρωση του ανθρώπου απ' το μύθο της προόδου του παραγωγισμού και της χωρίς όριο ανάπτυξης.

Αν όμως η «τοπικότητα», η «επιστροφή» εναντι του «Διεθνούς» της «προοπτικής» ενέχει αξιολογικό πρόσημο, ιδεολογικό, τότε την εξετάζω ως τον έναν όρο ενός «διττού ενδιαφέροντος του ανθρώπινου λόγου». Υπάρχουν καλλιτεχνικές αισθητικές ερμηνείες και των δύο προσεγγίσεων. Η προσωπική μου τοπολογία είναι προϊόν της «απόφασής μου για ταυτότητα», της ανάγκης προσανατολισμού στον κόσμο και της θέσης μου μέσα σ' αυτόν. Αυτό γίνεται με τη σταδιακή επιλογή όσων στοιχείων θεωρεί το κάθε υποκείμενο (εν προκειμένω Π. Χαραλάμπους) αδιάφορα ή ενδιαφέροντα στον αγώνα για την αυτοσυντήρησή του. Η αισθητική καταφυγή σε μια «συμβολική τοπικότητα», ύλες, διαδικασίες, «πρόσωπα και πράγματα» νομιμοποιείται στην modernité μέσω αναγωγών επικαιροποιήσεων, επικοινωνιακών παιχνιδιών και κυρίως μέσω καλλιτεχνικών έργων που πληρούν όλα τα Μουσεία Σύγχρονης Τέχνης της υφλίου.

Σημείωνα την άλλη φορά, στην ίδια στήλη, στην ίδια εφημερίδα, ότι η διαπίστωση της αδυνατότητας, το ατελέσφορο της ελληνικής modernité δε σημαίνει αποδοχή ενός ηττοπαθούς λόγου περί επιστροφής στον στοιχειακή πραγματικότητα παραγωγικών πρακτικών ζωής-τέχνης, αλλά στοχεύει στον αναστοχασμό και την αναζήτηση διεξόδων. Όσον αφορά τις σχέσεις τοπικού-υπερτοπικού, οικουμενισμού-ιδιαιτερότητας, υπάρχει η δυνατότητα πολιτικής δημοκρατικής διευθέτησης, χωρίς να χαθεί η δυναμική της αντίθεσης. Ούτε εθνικισμοί και εσωστρέφειες απ' τη μια, ούτε αποπομπή του υποκειμένου, προσώπου, ονόματος απ' την άλλη.

Οι ενέργειες αποσύνδεσης συνιστούν α-

πόδραση απ' την περιοχή του πολιτικού. Το χωρίς ιδιότητες υποκείμενο, το αφηρημένο κλωμό υποκείμενο της γνωσιοθεωρίας δεν έχει υπερασπιστική διάθεση χωρίς έδαφος, χωρίς κοινωνικούς δεσμούς δεν παράγει πολιτική, δεν παράγει τέχνη, εκτός και αν έχουμε εισέλθει απολύτως στον αστερισμό του «πλήθους», του κοπαδιού και των διαισθητικών αντιδράσεών του.

Εδώ υπεισέρχεται η ιδέα της Μετα-πολιτικής ως απώθηση της οντολογικής διάστασης του Πολιτικού, της ανταγωνιστικής διάστασης που συνδέει συστατικά τις κοινωνίες. Η ιδέα ότι και οι καλλιτεχνικές πρακτικές ως μορφές της «Γενικής αίσθησης», της «Γενικής διάνοιας» του πλήθους μπορούν να αναχθούν σε μηχανισμούς ανάδειξης αυτού. Εδώ και είκοσι χρόνια αποτελούν το κεντρικό πρόγραμμα, τα μοτίβα της σύγχρονης τέχνης. Η βασική αδυναμία της θεώρησης αυτής είναι ότι εκλαμβάνει το κοινωνικό σώμα ως μια συναισθητική, διανοούμενη οντότητα χωρίς διαιρέσεις, αντιθέσεις και συμφέροντα. Απορρίπτει έτσι την ανάγκη πολιτικής θέσμισης, διαμεσολάβησης προκαλώντας μια μετα-πολιτική φαντασίωση.

Η σύγχρονη τέχνη διακατέχεται απ την ιδέα ότι μπορεί να καλύψει το χώρο «μεταξύ» πολιτικής και κοινωνίας, έχει λύσεις για τις μειονότητες, τους σιγγάνους, τους μετανάστες, τους φορείς του AIDS, τους ομοφυλόφιλους, τους απόρους, τους αρρώστους, επιδίδεται σε αιμοληψίες, εράνους, ενδιαφέρεται για Πακιστανούς ρακοσυλλέκτες, σε αισθητικούς σαμαρειτισμούς εν γένει.

Οι επιμελητές, καλλιτέχνες, θεωρητικοί αναζητούν τη φιλοσοφική λίθο των ενεργειών τους σε βασικά κείμενα της πολιτικής φιλοσοφίας, της ψυχανάλυσης, της κοινωνικής ανθρωπολογίας. Πίσω απ' τους ιδεαλισμούς και τις οικουμενικές διακηρύξεις κρύβονται οι υλιστικές, ωφελιμιστικές ανάγκες των εμπλεκόμενων, οι ανάγκες για χρηματοδότηση και ατομικές διακρίσεις.

Πώς είναι δυνατόν να εξηγηθεί το γεγονός των μεγάλων εκθέσεων- forum με τους μεγάλους προϋπολογισμούς των υπερδιαφημίσεων, της παραγωγής μια παγκόσμιας καλλιτεχνικής elite, αγγλοσαξονικής έμπνευσης στην συντριπτική τους πλειοψηφία, πώς είναι δυνατόν να διεκδικεί με σφοδρότητα αντιεξουσιαστή τα εύσημα της ρήξης και της ριζοσπαστικότητας, αλλά και της άμεσης παρέμβασης, τύπου «commandos» στον κοινωνικό ιστό; Πρέπει να εμπεδωθεί απ' τους καχύποπτους πολίτες, εμάς όλους, ότι το ισχύον σύστημα διαθέτει κριτική συνείδηση και κατά συνέπεια μεταρρυθμιστική βιοπολιτική δυνατότητα.

Η μόνη ελπίδα, η μόνη προοπτική της σύγχρονης τέχνης απέναντι στον κίνδυνο να συνθλιβεί μέσα στην Μετα-πολιτική είναι να αναπτύξει μια διάκριση μεταξύ αισθητικής και πολιτικής σφαίρας, αναγνωρίζοντας τη δυνατότητα του πολιτικού στοιχείου να διαπερνά εγκαρσίως όλες τις σφαίρες του κοινωνικού, όλες τις μορφές ζωής, με το ρίσκο μιας υπέρβασης, μιας κομματικής υπερβολής, μιας κατάχρησης εξουσιών. Εδώ απαιτείται δημοκρατικός κοινωνικός έλεγχος, κω-

ληνικού μοντερνισμού

ρίς να υπαινίσσομαι καμία Σοβιετοποίηση...

Ημαζική κυκλοφορία μουσικών ανα- παραγωγών και ενρύτερα ετερόκλιτων και με διαφορετική προέλευση πολιτιστικών προϊόντων συνέβαλε στο παρελθόν καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός συνεκτικού εθνικού χώρου, όπου οι ενδεχόμενες διαφορές εντάχθηκαν σε μία νέα σύνθεση, σε ένα ενιαίο πολιτισμικό αφήγημα. Οι δίσκοι βινυλίου αποτελούν εδώ την πρώτη ύλη σου. Είναι κατεστραμμένοι, αποτελούν ένα κατακερματισμένο αρχείο που είναι αδύνατο να ανασταθεί στο σύνολό του. Επισκεπτόμενος την έκθεση και αναγνωρίζοντας την ιδιότητα των έργων να δείχνουν πολύ περισσότερα πράγματα από εκείνα που μπορούν να μεταφραστούν σε λέξεις, που αδυνατούν να αναπαρασταθούν με άλλον τρόπο, ξανασκέφτηκα αυτό το «αδύνατο» και το «ατελέσφορο», στο οποίο αναφερθήκαμε προηγουμένως. Μου έμοιαζαν όλα σαν ένα αρχείο αυτού που εκλείπει, που χάνεται.

Καμία συλλογή, καμία συγκρότηση αρχείου δε γίνεται χωρίς βία και αποκλεισμούς. «Η αναζήτηση του χαμένου χρόνου» είναι μια οικειοποίηση, μια κατοχή τεκμηρίων, μια αποκατάσταση, μια επικαιροποίηση, μια ιστοριογραφία κατά συνθήκη.

Η δυσκοιότητα αρχείου δεν είναι μια «φαντασμαγορία του εσωτερικού χώρου» ή το ισοδύναμο του χαρακτήρα της προσωπικότητας του ιδιοκτήτη. Το αρχείο είναι μια περιοχική προσωρινής εμφάνισης- εξαφάνισης του «μυστικού». Κατά το φιλόσοφο Deleuze άλγος αρχείου, το οποίο με διακατέχει, σημαίνει ότι φλέγομαι από ένα σφοδρό πάθος: γυρεύω το αρχείο εκεί που αποκρύπτεται, αναζητώ το κάτι, το σημείο, τη λεπτομέρεια εντός του αρχείου που αν-αρχείται, ένα αντι-αρχείο! Είναι σαν να τείνουμε προς μια επαναληπτική νοσταλγική επιθυμία επιστροφής στον αρχαϊκό τόπο της απόλυτης έναρξης... στα σκοτεινά νερά της Αμβρακίας!

Η μουσική, η διάδοση της, η υπαγωγή της στην κατασκευή της ιδεολογίας του κράτους-έθνους (όπως το τιμάντο στη λάσπη) είναι στοιχείο συνεκτικό. Η επιλογή τριών τραγουδιών (Τ. Καρναβάς, Μ. Κάλλας, Δ. Στράτος) μεγάλης εμβέλειας, διαφορετικών χαρακτηριστικών όσον αφορά την προέλευση της μουσικής αλλά και των τύπων της φωνής αποσκοπεί στο να καταδείξει την πολύτροπη βάση, την πολυφωνία ενός ενιαίου αφηγήματος, όπου η ψυχαγωγία, η διασκέδαση, το γλέντι αναδεικνύονται ως ζωτικά στοιχεία στην εν λόγω κατασκευή.

Οι ενόπτες *Ψυχαγωγία* (Artio Gallery, 2001), *Phonopolis* (Artio Gallery, 2003) και *Voice-o-Graph* (Batagianni Gallery, 2007), είναι σχέδια εισαγωγικά που προαναγγέλλουν το «Aquis Submersus» και μιας... ανάδυσης!

Πολύ πρόσφατα, πήρε κάποια δημοσιότητα μια «κρίση» -όπως ονομάστηκε- των εδώ δημόσιων καλλιτεχνικών θεσμών, δηλαδή της ΑΣΚΤ και του ΕΜΣΤ, εν μέσω μάλιστα της εντατικοποίησης της δραστηριότητας ιδιωτικών οργανισμών και ιδρυμάτων, ενώ έχει ξανανοίξει ο ενρύτερος

διάλογος για την πολιτιστική πολιτική. Δεν θα ήθελα να επεκταθώ σχετικά. Έχεις, εντούτοις, ταχθεί υπέρ της αναγκαιότητας μιας «ριζικής κριτικής της λειτουργίας των θεσμών». Θα ήθελα να μου πεις κάποια περισσότερα πράγματα για αυτό.

Οι εγγενείς παθογένειες του κράτους αντικατοπτρίζονται και στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, μια κλειστή διοικητική μονάδα πλήρους αδιαφάνειας χωρίς λογοδοσία. Ο γραφειοκρατικός χαρακτήρας του ΕΜΣΤ και η ανικανότητα του να στοχασθεί και να αφουγκραστεί τη σχέση του με την κοινωνία, την εικαστική κοινότητα, τους καλλιτέχνες όλων των ειδών και όχι μόνιμες συνεργασίες με τα πλουσιόπαιδα και του κολλητούς, ως συγκροτησιακό στοιχείο της ίδιας της οντότητάς του, το έχουν οδηγήσει στο περιθώριο της κοινωνικής και πνευματικής ζωής του τόπου. Είναι ήδη νεκρό πριν εγκαινιασθεί!

Το γνωρίζουμε μόνο απ' την αντικατάσταση της μόνιμης διευθύντριας με μια άλλη «ομοία» επιλογή. Αλήθεια, η ιδέα της δημοκρατικής απόσυρσης απ' τις διοικητικές θέσεις και τις επιτροπές είναι ξένη στο νεοέλληνα; Γιατί δεν επιλέγεται η τυπική λειτουργία της προκήρυξης, της πρόσκλησης ενδιαφέροντος και εν τέλει της επιλογής του διευθυντή με δημοκρατικές διαδικασίες, γιατί δεν ορίζεται ο χρόνος θητείας του διευθυντή όπως συμβαίνει σ' όλο τον κόσμο; Αυτόπροσδιορίζεται ως διοικητική διαχείριση της καλλιτεχνικής παραγωγής και χάνει τον πρωτοποριακό ρόλο που καλείται να παίξει στον τομέα των ιδεών του πνεύματος και του πολιτισμού. Το ΕΜΣΤ ή τα μουσεία της Θεσσαλονίκης διχάζονται απ' το κεντρικό δίλημμα ανάμεσα στη συμμετοχή σε μια παγκόσμια κουλτούρα και στο αίτημα νομιμοποίησης της ιδιαίτερης πολιτιστικής κληρονομιάς του κάθε έθνους, που παίζει ενίοτε το ρόλο της αντι-κουλτούρας.

Με το πέρας της Ολυμπιακής ευφορίας το μικροαστικό νεοελληνικό όνειρο έχει χρεοκοπήσει. Ο νεοπλουτισμός, το Life Style, τουλάχιστον στη χώρα μας, με έλλειψη κοινωνικού ερείσματος έχει «καταποντισθεί». Τα «απόνερα» τύπου Biennale Αθήνας «που μας

βάζει στο Διεθνή χάρτη» ή το Kassel στην Αθήνα, είναι υπεραναπληρωτικές δράσεις στην καλύτερη περίπτωση μιας σκληρής πραγματικότητας. Τα «Ερείπια των Αθηνών», «The Ruins of Athens» απ' την εποχή του Beethoven μέχρι σήμερα είναι πεδίο έμπνευσης για τους Ευρωπαίους Εταίρους και «κοιλιάδα δακρύων» για τους γηγενείς.

Γνωρίζω για τη μαθητεία και τη στενή φιλία σου με τον Νίκο Κεσσανλή. Μπορώ, μάλιστα, να εντοπίσω σημεία αυτής της μαθητείας και αργότερα της συμπίεσης στην τέχνη αλλά και στις γενικότερες θέσεις σου. Ακόμα, θα μπορούσα να διαγνώσω και έναν κάποιο διάλογο με την πρακτική άλλων καλλιτεχνών, όπως ο Θόδωρος, εντός βεβαίως άλλων συμφραζομένων και στοχεύσεων. Δεν αναφέρω τυχαία τα παραδείγματα. Και οι δύο ασχολήθηκαν με τα ενρύτερα ιστορικά επίδικα της σύγχρονης τέχνης στην Ελλάδα και διεθνώς. Ακόμα περισσότερο, δεν δίστασαν να καταστήσουν το σχετικό διάλογο δημόσιο και, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά το Νίκο Κεσσανλή, να τοποθετηθούν υπέρ μίας θέσης εντός ενός -ας το πούμε- «δίπολου», στη μία πλευρά του οποίου συσπειρωνόταν μια πιο «ακαδημαϊκή» και μια περισσότερο «ελληνοκεντρική» τάση ενώ στην άλλη εκφραζόταν η επιτακτικότητα της ανανέωσης και του διαλόγου με το διεθνώς καλλιτεχνικό γίγνεσθαι. Φτάνουμε έτσι στην ΑΣΚΤ. Δεν θα δίσταζα να υποστηρίξω πως, γενικότερα, οι αλλαγές που μπορεί κανείς να παρατηρήσει στον ρου της ιστορίας της νεότερης τέχνης στην Ελλάδα είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα προηγούμενων αλλαγών σε αυτήν. Δράττομαι λοιπόν της ευκαιρίας, με αφορμή την ανάληψη των καθηκόντων σου ως Πρύτανή της, να σου ζητήσω να αναφερθείς σε κάποιες γενικές κατευθύνσεις που θα επιθυμούσες να ακολουθήσει η Σχολή στα επόμενα χρόνια.

Πέρασαν δέκα χρόνια κιόλας απ' το θάνατο του σεβαστού Δασκάλου, του αγαπημένου φίλου, του φίλου που προσέδωσε πάθος στην εκπαίδευση δείχνοντας μας πως κανείς δε μπορεί να αποδράσει απ' την περιοχία του πολιτικού σε «σκόλιους αισθη-

τικούς δρόμους» ούτε μπορεί να αυτό-συγκροτηθεί αυτό-ποπτικά σε «ουδέτερο έδαφος». Η διδακτική της τέχνης θα είναι πάντα επίδικο διακύβευμα όπως όλες οι καλλιτεχνικές πρακτικές. Γνήσιο τέκνο του προμηθεϊακού μοντερνισμού, της κοινωνικής χειραφέτησης, της ριζοσπαστικοποίησης και του Διεθνισμού, αντιπαράτεθηκε στην παγίωση μιας ελληνοκεντρικής τάσης, μιας ακαδημαϊκής στατικότητας και συνέβαλε στην ανάπτυξη ενός διαλόγου με το διεθνές καλλιτεχνικό γίγνεσθαι! Προσωπικά ανήκω σ' αυτή τη γενεαλογία. Ο Κανιάρης, ο Δανιήλ, ο Θόδωρος ήταν συνοδοιπόροι, πρωταγωνιστές εξέχοντες σ' αυτήν τη μεγάλη επιχείρηση αποσκορακισμού των ιδεών και των μορφών και κυρίως καταλύτες σε μια διαδικασία αυτοσυνείδησης της κοινωνίας μέσω της τέχνης. Παρότι το έσχατο διακύβευμα της ελληνικής κοινωνίας και των πολιτών της είναι η ίδια η βιολογική ζωή και η αναπαραγωγή της, η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών εξακολουθεί απαρεγκλίτως να προτάσσει, να καλλιεργεί, να υποστηρίζει τη δημιουργικότητα την ατομική έκφραση, να θέτει ζητήματα ποιητικής έτσι ώστε οι μετέχοντες να συγκροτούν μια σπουδή με μυθικά, συμβολικά και ιστορικά υλικά. Η ΑΣΚΤ είναι τόπος διαμόρφωσης αντιλήψεων, οπτικών, συνειδήσεων, παρεμβάσεων εντέλει στην ιστορία όσον αφορά τις ερμηνευτικές προσλήψεις του κόσμου. Με την πάροδο του χρόνου συνειδητοποιώ την ιδιαιτερότητα αλλά και τη σχετικότητα της θέσης μας στον κόσμο ως καλλιτέχνες δάσκαλοι, ως σχολή, ως χώρα! Σε περιβάλλον μετα-εθνικό με δεδομένη την απόχωση και την αναδιανεμητική καχεξία του κοινωνικού κράτους, ανάμεσα στη δαιμονοποίηση και την υπεραισιοδοξία κάνοντας χρήση της αρχαιοελληνικής μίτιδος (η μίτις, της μίτιδος) που σημαίνει με τα ελάχιστα εφόδια επιτυγχάνουμε τα μέγιστα, τα βέλτιστα αποτελέσματα, με υπεύθυνες συμπεριφορές, με αυτοδέσμευση και κυρίως με δημοκρατικό αίσθημα και αλληλεγγύη θα βαδίσουμε στο ασταθές, στο ανασφαλές παρόν. Οι άτυχες συμπεριφορές συναδέλφων κλονίζουν προς το παρόν την αίγλη του ιδρύματος και την εμπιστοσύνη της κοινωνίας, όμως θα είναι σύντομα περαστικές, παροδικές. Μια σειρά από ιστορικές εκθέσεις για τα 180 χρόνια της Σχολής στην Ελλάδα θα φέρει το κοινό στους κόλπους της σχολής. Ήδη έχουμε επαφές με προγράμματα ανταλλαγής συμμετοχής με όλες τις μεγάλες Σχολές Τέχνης στην Ευρώπη.

Η απουσία σταθερού εδάφους στην κοινωνία κάνει την εν γένει πολιτική θέσμιση επιτακτική. Η καλλιτεχνική εκπαίδευση όλων των βαθμίδων, ο πολιτισμός γενικά σε συνθήκες κρίσης είναι το αντίδοτο και η σχολή μας ένα προνομιούχο πεδίο άσκησης συμβολικών συμπεριφορών.

Όλη η κοινότητα, δάσκαλοι, εν ενεργεία, ομότιμοι, καλλιτέχνες, σπουδαστές, απόφοιτοι, διοικητικό προσωπικό θα διεκδικήσουμε ουσιαστική συμμετοχή- παρέμβαση στα εγχώρια και Ευρωπαϊκά δρώμενα, έχοντας συνείδηση αυτού του γεγονότος που υποστηρίζεις κι εσύ Κώστα, πως γενικότερα οι αλλαγές που μπορεί κανείς να παρατηρήσει στο ρου της ιστορίας της νεότερης τέχνης στην Ελλάδα είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα προηγούμενων αλλαγών στην ΑΣΚΤ.